

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 3 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 1. januarja 1862.

Kaj si želijo „Novice“ od novega leta?

Če pregledamo dve leti, ki ste zadnje odmaknile pete, bomo rekli, da je bil čudapoln čas. Odkrivale so se po Avstriji politične, finančne in narodne rane, ter se je obečalo, da bodo zacelile se v preteklem.

Prišlo je leto 1861; začelo se je s tem, da nov zdravnik globokeje ogleda stan državni; al pri tem odkrijejo se še globokeje rane; državne prašanja porodé se visoke važnosti, velike teže; politična administracija, sodnija, nauk, zakonodavstvo: vse to še ni celo na početku razvitka. Med samimi udi avstrijske države težko je razkolništvo; na vseh stranéh zapadne in iztočne, severne in južne Avstrije pravda med prevladajočimi in potlačenimi narodi. Bog nas obvaruj nesreče in političnega ognja! — K temu pristevaj najhujšo rano, izvirajočo deloma iz vseh ravno omenjenih težavnih zadev; stroški državni pri tolikih zunanjih in notranjih tegobah povzdignili so se tako silno, da k starim, komaj prednesljivim davkom treba novih dodajati, ako želimo, da se cela zgrada državna more vzdržati kot velika oblast evropejska. Res je dovolj ran, da se človek komaj upa pregledati jih!

Pa kaj tedaj želijo „Novice“ od novega leta?

Splošen je blagostan ali pa nesreča cele Avstrije; želeči, da nam zacelijo se rane domače, moramo živo živo želeči, da nastopi postavni red v celi državi, in mir med narodi cele velike Avstrije.

Zato „Novice“ želijo, da vodji države in tisti možje, ki krmilo državne ladije v svojih rokah imajo, najdejo najboljšo pot za naše zadeve, da bode iz sedanje mlačne lege porodila se država, v kateri bodo zadovoljni vsi narodi, ne pa samo eden, ali kar bi še hujše bilo, samo dva. Naj ne reče se v Avstriji: Vsi ste poklicani, pa le eden ali dva sta izvoljena, ampak veljati mora enaka pravica vsem, da bojo tedaj ravno tako zadovoljni Slovani in Rumuni kot Nemci, Madžari in Lahi. — Po takem ne bo treba, kakor sedaj ljudje pravijo, vojske zoper notranje domače nezadovoljnike, ampak naša vojska bo postavljena na lego, v kateri vsaka vojska biti mora, da brani domovino le tujih napadnikov.

Po ti poti olajšali bi se stroški državni, in treba bi ne bilo povikševanja davkov.

Taka politika mora biti glavno géslo tistih mož, katerim Njih Veličanstvo izročuje državno krmilo, ker le tako se bode spolnilo cesarjevo zagotovilo: „Enake dolžnosti, enake pravice“.

„Novice“ želé, da se najde prava pot, da se ustanovi autonomija posamnih dežel avstrijskih, ktera dostojno krepčá njih život, pa ne razrušuje v potrebnih rečéh državne celote. Samostojnim srenjam in deželnim zborom naj se tedaj izroči mnogotero opravil, ki so dosihmal v rokah uradnij, pa so drage z ozirom na čas, ki se gubi, in na denarje, ki jih zahtevajo. Po takem bo treba manj opravljenih rok, uradnikov, in tudi po ti poti pomoglo bi se financijam našim dosti zdatno.

To so želje „Novic“ za celo našo državo. To pa so

tudi želje vsakega Slovenca, ki želi veliko pa mogočno Avstrijo.

Al „Novice“ imajo še posebno želje za slovensko našo domovino, ktera pa že tudi svoje zdravilo našla bi v izpolnjenih gor rečenih občnoavstrijskih željah.

„Novice“ želijo, da se v novem letu izpolni vse, o čem se v starem se trudile in znojile.

Želijo tedaj, da bi v letošnjem letu tudi pred prag Slovincov milejše sonce prisijalo, da bi se jim spolnile naravne pravice, ki jih imajo drugi narodi; želijo tedaj, da se slovenskemu jeziku dodeli pravica v uradnijah kakor v šoli, da bo mogel vsak razumeti, kaj se piše o njem, kaj se dopisuje njemu; in tako, da se otročiči našega naroda v šoli bodo ravno tako podučevali v svojem maternem jeziku kakor mladina vsakega družega naroda v svojem. Pregarjale nikdar niso „Novice“ nemškega jezika iz šol, več kakor ga je treba; le terjale so, da naj si v srednjih in višjih šolah nemščina in slovenščina prave sestrici bote; nobena več, nobena manj. Ker pa nam tega ni dalo staro leto, želimo to od novega.

„Novice“ želijo, da pošteni naši zoperniki spoznajo pravičnost naših prizadetev, ter da jim zasveti po glavah, da naš namen ne sega dalje, kot kar očitno zagovarjamo. S poštenim Nemcom ne more med nami nikdar prepira biti, ker le to, kar oni želijo za-se, želimo tudi mi za-se, sicer pa oni kot mi dobro spoznamo, da „kolikor jezikov kdo zná, toliko ljudi veljá“.

Tistim rogoviležem pa, ki hočejo, da bi mi Slovenci edini izključeni bili od ustavnih pravic, — da bi kakor pankrti sedeli za durmi in od njih drobtine pobirali, — tistim, čigar sistematično ali po zlobni natori navdihneno ali pa plačano in udinjano rokodelstvo je, vsaki dan zvijače in laži trobiti po svetu, — tistim, naj so ptujci ali domači, pa le to pravimo, da prišel bo sodni dan, ko se bo odkrilo, kaj je laž, kaj je pravo. Naj si bodo svesti, da vse njih lajanje poštenega človeka ne moti, še manj pa „Novic“, katerih sveta naloga je, v vrsti z drugimi domačimi časniki, ktere vse edina misel vodi, braniti pravice slovenskega naroda, ktere ga je tudi Bog ustvaril in mu Cesar dal njegove pravice!

Gospodarske reči.

Kako je ravnati, da se pridelavajo dobre vertne semena.

Kdor si kupuje vertnih semen, je gotovo bil že večkrat oplaktan, da si ni vselej nadjanega vžitka iz kupljenega semena pridelal.

Pa tudi lastno seme ne rodi vselej po godu in namesto pričakovanega pridelka mu kako popačenko donese. Tako, na priliko, sadež iz zelenega semena je namesto glave dal norca, steblo iz mehkostročnega (cukrenega) grahora je rodilo grah s trdim stročjem, iz fežola pritlikovca je zrastle steblo z dolgimi tertami itd.

Na vprašanje: odkod to? se pové, da od napačnega ravnanja s sadežem namenjenim za pridelok semena.

Vertnarji in poljedelci imajo navadno svet, na kterege stlačijo semenski sadež vsakorsnega plemena po navadi zel-nate, ohrovtna in kolerabna štore, enega poleg drugega, brez pomislika, da so si te troje zeliša zlo žlahta, da se med sabo plodijo, in da odtod pridejo zveržki, ki jih norce zovemo.

Ravno tako se godí, če se blizo vkup vsadí grah ali fežol raznih sort, pritlikovec zraven ali saj blizo natičkega, zgodnji blizo poznega, cukreni blizo trdstročnika. Po plodu se zveržejo, barvo premenjajo, in čisto nov okus dobijo. Najvidljivi izgled o tem daje nam fežol po imenu „limončar“. Ako ga posadiš vmes, zraven ali blizo fežola druge sorte, ne bodeš pridelal več limončarja zelene barve z belo muho, ampak bo umazane barve, muha pa rumenkasta.

Ako ti je tedaj mar, se spačenega semena ogibati, varuj se saditi blizo skup zelišča, ki so si v žlahti, in več ko so si v žlahti, dalej narazen jih sej. To veljá so-sebno od zelja (kapusa), ohrovta (verzota) in verhanjih kolerab.

Dr. Jože Orel.

Gospodarske skušnje.

(Preveč solí živini dajati, ni dobro), — tako učé skušnje. Neki gospodar, ki je svojim kravam z velikim pridom na teden po funtu solí dajal, je zapazil, da je mleko vodeno postalo, ko jim je po 2 funta solí na teden dajal.

(Šoto za konjsko klajo) priporočajo nekteri gospodarji meklenburški in šverinski; vsako nedeljo naj se jim nekoliko šote (Torf) poklada. — Da bi šota živež bila, ni res; al da njena kislina želodcu dobro tekne in mu pomaga, da dobro prebavlja, to pa je mogoče. Vredna je ta stvar, da se skuša.

Obertnijska skušnja.

(Kovaško železo se prevleče poverh z jek-lom hitro), ako se kovno železo (Schmiedeseisen) ob enem s kakim kosom litega železa (Gusseisen) v ogenj déne, da se obá skupaj belo razbelita; zdaj se razbeljeno lito železo večkrat hitro po kovnem železu potegne, in potem razhladí. Tako se napravi po kovnem železu tanka, pa zlo trda jeklena skorja, ktere se tudi najostrejša pila ne prime.

Za hišne potrebe kaj.

(Stare slepe šipe ali take, ki se svetijo kakor mavrica), se dajo lepo očistiti, ako na šipe posiplješ nekoliko suhega, v prah zmetega razjedljivega kalija, ki se pod imenom „Aetzkali“ v štacuni ali apoteki dober kup kupi; potem pomoči enmalo z vodo po šipi napisani kali in pusti zmes kakih 5 do 10 minut na šipi; obriši jo potem z volnato cunjico, omij s čisto vodo in obriši jo nazadnje do suhega. Tako bo slepa šipa spet čista.

Zdravilske reči.

(Za ozeblíne) je mnogo mnogo pomočkov, al ozebljena roka ali noga, če tudi ozdravljena, spet rada ozebe, ker je že kri taka v njih, da jo mraz rad zgrabi; včasih pa mine po nekterih letih, da ne vemo, kako. Ker nas, častiti g. Fr. P—ć, prašate za svét, radi vam povemo, da je dobro pomagalo večkrat to-le mazilo: Raztopi frišne svinjske masti in primešaj ji svinjskega žolca, vsakega polovico, pa dobro pomešaj tako, da se žolc od masti ne loči. Namaži tega mazila na čisto rutico platna in jo obveži okoli ozeblíne; čez to pa oveži še večo rutico, in čez vse obuj rokovicico ali nogovicico. Tako stori vsaki večer ali vsako jutro; v 3 ali 4 dneh se že vidi, da mazilo pomaga. — Ali nasterži krejde v ribjo mast (fištran), da je mazilo gosto; namaži te mastí na rutico in obvij ozeblíno. Ako imaš rano,

ponovi to, kadar se osuší; pozneje je dosti, ako ga zjutraj in zvečer ponoviš. Ozeblinska rana se zaceli v 8 dneh. — Tudi sama merzla voda je kaj dobra pomoč zoper ozeblíne. Zvečer, preden greš spat, vzemi tanko platneno ruto, pomoči jo v nepremerzlo vodo, pa jo dobro izžmij in jo 4krat skup zgani in ozebljeno roko ali nogo ovij; čez to pa obleci gorke rokovicice (kosmate) ali pa obuj volnate nogovice ali pa zavij roko ali nogo pod odejo. V 3 ali 4 nočeh se ozdravi najhuja prisadna ozeblina. Tudi če se ozeblina gnojí, ali če je roka po ozeblíni razpokana, naj se ravna ravno tako.

Gospodarska novica.

(Pasja razstava). V angležkem mestu Leedsu bila je letos mesca vélikega serpana zraven razstave poljskih pridelkov tudi pasja razstava. Al ne mislite, da so psi kakošno razstavo napravili, ampak psi so bili na ogled postavljeni. Bilo jih je 554, 14 plemen; največ jih je bilo lovskih. Najmanji pes ni vagal več kot 2 funta, največi pa 2 centa. Mnogim psetom je bil dodan rodovnik (geneologia) tako, da pri nekterih se je dalo dokazati 20 prededov. Tudi cena jim je bila dodana, pri nekterih tako visoka, da ni skor verjeti; kakih 50 psov je bilo cenjenih po 1000 gold., eden za 10.000 gold., eden celó za 12.000 gold. S tem, kar marsikter bogat Anglež za enega psa potroši, bi se dala pri nas grajščinica kupiti. Za premije najveljavniših psov je bilo razdeljeno okoli 2000 gold.

„Gosp. List.“

Pregled slovenskega slovstva v letu 1861.

Spisal A. K. Cestnikov.

Nasprotniki naši nam sponašajo, da nimamo Slovenci razun „Novic“ ničesar. Čudno je, da še „Novic“ ne tajijo, ker potem bi lahko brez skrbi trobili po časnikarski trojici, da Slovincov ni, da ime Slovenec ne pomeni nič, ampak da je le izmišljena beseda. „Novice“ bi res zado-stile našim potrebam, ko bi se imela dokazati naša bitnost, ker že nad njimi imajo sovražniki narodovi toliko glodati, da si bodo zobé prej ali slej skrhalí, če imajo še tako ojstre. Pa tudi drugod niso naši domoljubi rok križem držali, ampak prizadevali so si domačo reč po mogočosti povzdigniti, in trud ni ostal brez uspeha. V dokaz bi navel ustrojenje slovenskih čitavnic v Terstu, Mariboru in Ljubljani (tudi v Celju je že vse priredjeno, in dovoljenje je že prišlo iz Gradca), — živo vdeleževanje pri podpisovanju slovenske peticije in zahvalnic gg. dr. Toman-u in Černet-u itd.; ker pa to drugam spada, hočem tukaj le pregled našega slovstva v pretečenem letu sestaviti, nesramnim blebetavcom usta zamašiti, vredne sine naše matere pa z nado boljše in prijetnejše prihodnosti napolniti.

1. „Novice“. Vreduje dr. Bleiweis že 19 let. Serčna žila so v življenji slovenskega slovstva; v njih imamo iskati začetek in razvitek naše mlade literature, one so ogladile naš jezik ter ga pripravnega storile za vsako znanstveno razpravo kakor tudi za djansko rabo. Branijo tudi krepko pri vsaki priložnosti svoj narod napadov malopridnih ljudi.

2. „Zgodnja Danica“. V Ljubljani pod vredništvom L. Jerana, izhaja že 14 let. Zapopadek je crkven katolišk in národen slovensk, toraj nam je tudi sila važen in potreben časnik, ker možato varuje pravice naše vere in naše narodnosti.

3. „Slovenski prijatelj“. Izhaja v Celovcu že 10 let. Vrednik mu je Andrej Einspieler, šiba koroških nemškutarjev. Razun pridig prinaša tudi spise politiškega ob-sega, in vrlo se mu prileže poslovica: „Za vero in domovino“.

4. „Slovenski Glasnik“. Izdaja v Celovcu Anton Janežič že 4 leta. Ni popolnoma zadostil našim potrebam v zdajnem času, ko je želja po berilu splošnja med nami.